

1. Suomen tuottavuuskehitys on jämähtänyt eikä talouden kasvunäkymä riitä sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävästä hyvinvointivaltion ylläpitoon

Suomen talouskasvu on jäänyt selvästi jälkeen verrokeista vuoden 2008 jälkeen. Vaikka talous toipuu hyvin koronakriisistä, ero ei umpeudu vaan uhkaa kasvaa. Kasvuvauhtimme painuu ennusteiden mukaan ensi vuoden jälkeen 1 - 1,5 % tasolle. Matala kasvu pitää velkasuhteen nousussa, vaikeuttaa vihreitä investointeja ja pakottaa ennen pitkää menojen leikkaamiseen ja/tai verojen korottamiseen, luultavasti molempiin. Suomea uhkaa näivettymisen kierre, joka rapauttaa hyvinvointivaltion perustan.

Kulutus asukasta kohden on noussut Ruotsin tasolle, mutta tulevaa hyvinvointia luovat investoinnit ovat laahanneet perässä. Olemme lainanneet tulevaisuudesta tavalla, joka ei voi kestää.

2. Kestävä kasvu edellyttää pitkäjänteistä ja hyvin kohdennettua TKI-panostusta

Kasvunäkymän vaisuus johtuu sekä työvoiman tarjonnan että tuottavuuden heikkoudesta. Tuottavuus on pidemmän päälle suurempi ongelma, koska vain siihen voi perustua elintason nousu resurssitehokkaalla ja ympäristöä säästävällä tavalla.

Tuottavuuden kasvu perustuu innovaatioihin. Innovaatioiden välttämätön edellytys on laaja ja tehokas TKI-toiminta. Investoinnit muuttavat innovaatiot tuotantokyvyksi. Osaavaa työvoimaa tarvitaan sekä innovaatioiden synnyttämiseen että tehokkaaseen tuotantoon. Suomi on jäänyt verrokeista jälkeen TKI:n määrässä, nuorten ikäluokkien koulutustasossa ja myös kyvyssä houkutella osaajia ulkomailta. Suomen inhimillinen pääoma uhkaa supistua ilman uusia panostuksia. Investointien taso ja rakenne ovat Ruotsia selvästi heikommat.

3. Suomella on mahdollisuus onnistua, mutta aikaa on vähän ja toimien oltava tavoitteen mukaisia

Suomella on yhä monia vahvuuksia: väestön osaaminen on kokonaisuutena edelleen hyvällä tasolla, yhteiskunta on turvallinen sekä toimiva ja ihmisten välinen luottamus on vahvaa. Meillä on myös teknologiaosaamista, jolle on paljon kysyntää mm. ilmastonmuutoksen torjunnassa.

Kilpailu osaajista ja investoinneista on kuitenkin äärimmäisen kovaa. Monet maat panostavat Suomea paljon enemmän uuden luomiseen. Monilla mailla on myös suuremman koon, paremman sijainnin, vahvempien osaamis- ja yritysekosysteemien, yleisemmin puhutun kielen ja pidemmän maahanmuuttoperinteen ansiosta etulyöntiasema kilpailtaessa avainosaajista, osaavasta pääomasta ja yleensä investoinneista.

Suomi voi menestyä tässä ympäristössä vain muita vahvemmallalla panostuksella innovaatioihin perustuvan nopeasti skaalautuvan tuotannon perusedellytyksiin. Kärkitason pitkäjänteinen ja tehokkaasti kohdennettu panostus TKI-toimintaan on tässä avainasemassa, tarvittavan tuottavuusloikan välttämätön edellytys, vaikka ei yksin riitä. Tehokas panostus voi kokemuksen nojalla perustua vain rahoituksen kohdentamiseen laatua, vaikuttavuutta ja uudistuskykyä painottavan kilpailullisuuden kautta.

Ilman uusia päätöksiä innovaatioedellytykset eivät parane. Julkinen TKI-rahoitus vähenee uudestaan jo vuonna 2023 koronatukien poistuessa ja veikkausvoittovarojen supistuessa. Pitkäjänteisen kasvun sijasta näkymä on epävarmuuden leimaama lasku suhteessa talouden kokoon. Tällaisessa asetelmassa on vaikea houkutella osaajia ja riskipääomaa. Kehitys on räikeässä ristiriidassa sen kanssa, mitä mm. istuva hallitus on ohjelmassaan asettanut tavoitteeksi; *”Laaditaan tiekartta TKI-panostusten nostamiseksi neljään prosenttiin BKT:sta ja Suomen kehittämiseksi maailman parhaaksi innovaatio- ja kokeiluympäristöksi”* .

4. Uskottava päätös 4 % TKI-tavoitteesta tarvitaan nopeasti

TKI-panostuksen nostaminen 4 % BKT:sta vuoteen 2030 mennessä nostaisi Suomen uudelleen tutkimus- ja kehitystoiminnan kärkijoukkoon. Tavoitteella on laaja tuki asiantuntijoiden joukossa. Parlamentaarisen työryhmän asettaminen hahmottamaan tavoitteen toteuttamista kertoo poliittisesta tuesta.

Päämäärää koskeva laaja yksimielisyys ei kuitenkaan riitä. Tarvitaan konkreettinen suunnitelma ja uskottava sitoutuminen sen toteuttamiseen koko vuosikymmeneksi. Tämä edellyttää toimia nyt istuvalla hallituksella vuoden 2023 rahoituksen osoittamiseksi ja poliittisen kentän sitoutumista tavoitteeseen tavalla, joka vakuuttaa tutkimusyhteisön, yritykset, avainosaajat ja sijoittajat rahoitusohjelman toteutumisesta myös tulevilla hallituskausilla.

5. Voimavarojen korvamerkintä välttämätön, toteutustavassa vaihtoehtoja

Rahoitusnäkömyksen uskottavuutta on vaikea saavuttaa ilman, että TKI-menoeriä käsitellään muista menoista eroavalla tavalla, joka ottaa huomioon TKI:n luonteen talouskasvua pitkäjärjenteisesti vahvistavana investointina. On luotava menettelytapa, joka suojaa TKI-rahoituksen uraa talouden tilan ja menotarpeiden muuttuessa. Kun ei oteta huomioon T&K-verovähennyksiä, vaihtoehtoisin toteutustapoihin kuuluvat seuraavat:

- a) Budjetin ulkopuolinen rahasto, johon sijoitetaan varat koko tarkasteluperiodin tarvetta varten, turvautuen velan ottoon tai valtion finanssivarallisuuden myyntiin tai siirtoon tällaiseen rahastoon. Tämä voi eri syistä olla vaikeaa.
- b) Monivuotinen budjettimomentti TKI-rahoitukselle. Samalla menoerä tulisi kirjattua vuosittain rullavaan 4 vuoden menokehukseen (siltä osin kuin ei verotukea). Näin tulisi menetellä alkaen jo ensi kevään kehyspäätöksessä ja keväällä 2023 päätettävässä menokehuksessa, joka ns. teknisenä kehyspäätöksellä on pohjana uuden hallituksen kehyspäätökselle.

Näiden lisäksi olisi harkittava, tarvitaanko TKI-toimintaa koskeva puitelaki vahvistamaan em. sitoumusta ja täsmentämään innovaatiopolitiikan painotuksia.

6. Seuraavien kausien rahoitustapa voidaan päättää hallitusneuvotteluissa

Tavoiteltu voimavarojen korvamerkintä merkitsee asteittain nousevaa, vuonna 2030 noin 1,5 mrd. euron tasoon yltävää lisäpanostusta valtion TKI-rahoituksessa. Tämä lisäys voidaan rahoittaa verotusta kiristämällä, muita menoja leikkaamalla tai lisävelan otolla, mikäli veropohja ei laajene ennustetusta, tai näiden yhdistelmällä. Istuvan hallituksen on tehtävä rahoitusratkaisu vuoden 2023 osalta vuonna 2022.

Myöhempien vuosien rahoituksesta on luontevaa sopia hallitusneuvotteluissa, joissa kulloisenkin hallituskoalition preferenssien mukaisesti sovitaan yhteen erilaiset menotarpeet, päätetään verotuksen tasosta ja tavoitellusta julkisen talouden tasapainosta ja siten velkaantumisen tarpeesta. Siltä osin kuin lisäpanostukset ehtivät vaikuttamaan talouden ja edelleen veropohjan kehitykseen, tarve verotuksen kiristämiseen, menojen leikkaamiseen tai velan lisäämiseen luonnollisesti poistuu. Tätä ei voida nyt tietää, mutta tieto lisääntyy luonnollisesti ajan mittaan ja parantaa järkevän päätöksenteon edellytyksiä.

7. Toimeenpano aloitettava keväällä 2022

- Puolueiden sopimus
- Mahdollisen puitelain valmistelu s.e. voidaan käsitellä eduskunnassa syksyllä 2022
- Kehysriihessä päätökset siitä, miten ohjelman mukainen rahoitus turvataan vuonna 2023